

ВИЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ВИХОВАНЦІВ ЗАКРИТИХ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ

В статті наведено обґрунтування методик емпіричного дослідження, соціально-психологічну характеристику вибірки та процедури дослідження щодо визначення соціально-психологічних особливостей ресоціалізації вихованців закритих освітніх закладів. Встановлено, що застосування особистісно-орієнтованого підходу дозволило визначити частковий, тотальний та деструктивний рівні дезадаптованості вихованців, які перебувають в закритих освітніх закладах, а також диференціювати ці рівні за ступенями поглиблення, розповсюдження й часовими характеристиками. Показано, що у закладі закритого типу посилюється відчуття амбівалентності, а також існують умови для набуття несформованої Я-концепції, в результаті чого коливаються такі конструкти самоствердження як самоаналіз, самопізнання, самоконтроль.

Ключові слова: *неповнолітні, закриті освітні заклади, соціалізація, ресоціалізація, асоціальна поведінка, дезадаптованість, особистісно-орієнтований підхід, психологічна корекція.*

Постановка проблеми. Актуальність суспільної та наукової проблеми визначення соціально-психологічних особливостей ресоціалізації вихованців закритих освітніх закладів є очевидною: по-перше, духовна, соціальна, політична й економічна криза сучасного українського суспільства призвела до збільшення кількості сімей з тим або іншим рівнем соціальної, психологічної або структурної дезорганізації (неповні, дистантні, альтернативні, неблагополучні сім'ї); по-друге, виявом духовної кризи суспільства стала криза виховання; по-третє, кризові явища в суспільстві викликали зростання злочинності, наркоманії, алкоголізму, психічних розладів різного ступеня тяжкості, що призвело до зростання кількості правопорушень серед неповнолітніх. Негативні соціально-психологічні наслідки цього процесу спотворюють розвиток дитини на всіх вікових етапах, досягаючи свого апогею саме у цьому віці, і проявляються в різного роду девіаціях: бродяжництві, небажанні вчитися, дотриманні норм субкультури, проституції, узалежненій поведінці, скоєнні злочинів, що вимагає підвищеної уваги дослідників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Констатовано, що асоціальна поведінка вихованців закритих освітніх закладів розглядається як результат взаємодії двох чинників: умов мікросередовища (десоціалізуючі впливи сім'ї та школи, психологічні труднощі та ускладнення, породжені проблемогенним соціумом, деформації у спілкуванні та взаємодії) та індивідуальних особливостей неповнолітніх (суперечності пубертатної кризи, вибірково-активне ставлення до суспільних норм і цінностей) (В. Бітенський, О. Блинова, В. Гіндікін, В. Глушков, С. Дворяк, Н. Завацька, А. Лічко, О. Лосієвська, Н. Максимова, В. Оржеховська, І. Рущенко, В. Синицький, В. Соколов) [1; 2; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11]. Серед сучасних підходів до ресоціалізації особистості на чільне місце висувається спектр досліджень і проблем, присвячених психології депривованих дітей, які, переживаючи різноманітні форми й режими обмежень, відчувають своєрідну елімінованість із соціуму і мають нагальну потребу в отриманні соціально-психологічної допомоги (С. Гарькавець, Я.Гошовський, В. Кривуша, А. Щербаков та ін.) [3; 4; 12; 13].

Мета статті – визначення соціально-психологічних особливостей ресоціалізації вихованців закритих освітніх закладів.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Експериментальну групу (ЕГк) склали 136 (54,4% хлопців і 45,6% дівчат) вихованців-правопорушників, які перебувають у навчальних закладах закритого типу. У контрольну групу (КГк) увійшли неповнолітні з правомірною поведінкою із загальноосвітніх шкіл – 120 осіб (62,5% хлопців та 37,5% дівчат). Середній вік досліджуваних – 14,6 років. ЕГк та КГк статистично не розрізнялися за статтю і віком (13-16 років), але мали розходження за ступенем соціальної адаптованості (соціально адаптовані – соціально дезадаптовані), за формою поведінки (нормативна – делінквентна), за рівнем розвитку правосвідомості (неповнолітні з правомірною поведінкою – правопорушники), а також враховувалися різні умови функціонування навчального закладу (відкритий тип – закритий тип).

Скринінг показав, що основний контингент досліджуваних ЕГк – це неповнолітні, які виховуються в неблагополучних та функціонально неспроможних сім'ях, а близько 40% – діти, вилучені безпосередньо з вулиці, де вони були приречені на бродяжництво та бездоглядність. Кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування у ЕГк сягає близько 35%. У ЕГк 8,1% дітей, які раніше взагалі не відвідували навчальних закладів, а рівень освіти 39,7% на 3-4 роки нижчий від необхідного за віком. Украй негативно впливає на стан нервової системи цих неповнолітніх їхня адиктивна поведінка: практично всі вони палили, 79,4% вживали алкоголь, 6,3% вдихали клей, 52,2% вживали

різні наркотичні речовини. Кожен делінквентний вихованець ЕГк має свій набір відхилень у поведінці: прогулювання уроків, фізичне насильство над однолітками, грубість у спілкуванні з оточуючими, ворожість до людей, нехтування обов'язками, агресивну протидію педагогічним вимогам. Майже третина демонструють відданість батькам навіть тоді, коли їх у сім'ї принижували, били, виганяли з дому, не давали їсти. Можливо, таким чином вони намагаються зберегти цілісність, компенсувати деструктивні думки чи фантазії.

За методикою Д. Стотта виявлені у досліджуваних ЕГк симптоми можна вважати ознаками, які вказують на їх дезадаптованість, пов'язану з систематичним незадоволенням потреб і мотивами негативної поведінки, що сформувалися. Це недовіра до людей, речей, ситуацій (НД), депресія (Д), тривожність у відношенні до дорослих (ТВ), ворожість у відношенні до однолітків (ВД), асоціальність, негативізм, невпевненість в схваленні дорослих (А). Саме за цими параметрами показники ($m \pm n$) в ЕГк виявилися найвищими: для НД – $7,1 \pm 0,3$; Д – $6,5 \pm 0,6$; ВД – $7,2 \pm 0,4$; А – $5,6 \pm 0,2$ ($p \leq 0,01$). При цьому середній коефіцієнт дезадаптованості (КД) в ЕГк дорівнює $52,1 \pm 1,3$. Якщо показники НД, Д як у дівчат, так і у хлопців виявилися майже однаковими, то показники за ВД і А у хлопців помітно вищі – $9,2 \pm 0,4$ проти $5,3 \pm 0,6$ та $6,1 \pm 0,6$ проти $2,4 \pm 0,2$ у дівчат. Середній КД у хлопців дорівнював $57,4 \pm 0,2$, а у дівчат – $46,7 \pm 1,4$. Констатовано поступове зменшення КД (від $57,3 \pm 1,2$ до $50,7 \pm 1,2$) у ЕГк і проявів ознак дезадаптованості від віку (від 13 до 16 років).

Показники дезадаптованості в КГк не є статистично значущими, а КД дорівнює $10,6 \pm 1,5$ ($p \leq 0,01$). Розбіжності за даними у ЕГк та КГк підтверджуються результатами покрокового дискримінантного аналізу з вирішальним фактором Уїлкса, який вказує на параметри, що розрізняють групи: депресивні прояви, відхід у себе, тривожність по відношенню до однолітків, асоціальність, емоційна напруга, несприятливі умови середовища, загальний КД.

Підтверджено статистичну значущість розбіжностей у показниках між ЕГк та КГк і за даними експертних оцінок, отриманих за допомогою моделі критерію оцінки рівня порушень психічної діяльності у соціально дезадаптованих неповнолітніх Л. Яссман.

Встановлено, що агресивна поведінка досліджуваних ЕГк обумовлена як дефектами особистості (криміналізацією мотиваційно-сміслові сфери, низькими комунікативними здібностями, навичками саморегуляції та ін.), так і умовами закладів закритого типу, де деструктивні прояви у підлітків, викликані переживанням стресу ізоляції і публічністю життєдіяльності, одночасно субкультурально зумовлені за формою вираження. За даними методики Е.Вагнера середній показник агресивності виявився рівним $2,8 \pm 0,3$ в ЕГк і цей показник демонструє значущий взаємозв'язок з асоціальністю,

знайдений за шкалою Д. Стотта ($r=0,34$; $p \leq 0,01$). Значущо розрізняє ЕГк і КГк показник категорії «підсумкова агресія»: $1,6 \pm 0,2$; $\sigma = 2,7$ та $-0,4 \pm 0,3$; $\sigma = 0,8$ ($p \leq 0,01$) відповідно. Сумарний бал агресивності в КГк має негативний знак, що відображає виражену стриманість у поведінці, контроль агресивних тенденцій.

Показано, що позитивний кореляційний зв'язок (при $p \leq 0,01$), виявлений між показником шкали Д. Стотта «несприятливі умови середовища» (С) і фактором L («довірливість-підозрлість») методики Р.Кеттелла ($r=0,31$) та між показником «відхід у себе» (У) і фактором N («прямолинійність-гнучкість») – $r=0,29$ підтверджує взаємозв'язок між дезадаптованістю і мотиваційно-потребною сферою досліджуваних ЕГк. Дані, отримані за допомогою тесту М.Люшера, за всіма показниками напруження вказують на схильність до конфліктів, що також може означати неблагополуччя в цій сфері ($\varphi=2,16$; $p \leq 0,05$).

Констатовано взаємозв'язок між параметрами особистісної та ситуативної тривожності з параметрами дезадаптивності за шкалою Д. Стотта. Ситуативна тривожність знаходиться в позитивному кореляційному зв'язку з фактором «несприятливі умови середовища» ($r=0,42$; $p \leq 0,01$), «тривожність по відношенню до дітей» ($r=0,21$; $p \leq 0,05$). Негативний характер кореляційних зв'язків виявлено між ситуативною тривожністю і «недовірою до нового» ($r= -0,31$; $p \leq 0,01$), «заглиблення в себе» ($r=-0,34$; $p \leq 0,01$) і «емоційної напруженості» ($r=-0,32$; $p \leq 0,01$). Особистісну тривожність, навпаки, характеризує позитивний кореляційний зв'язок з фактором «емоційної напруженості» ($r=0,27$; $p \leq 0,01$) і «хвороби» ($r=0,29$; $p \leq 0,01$). Незважаючи на невисокі коефіцієнти рангової кореляції, зв'язки параметрів методики Д.Стотта і станів ситуативної та особистісної тривожності достовірні, знаходяться на різних рівнях значущості показників цих зв'язків ($p \leq 0,01$ і $p \leq 0,05$). Однак показники кореляційного зв'язку ситуативної та особистісної тривожності (відповідно $r=0,22$ і $r=0,14$) можуть свідчити про те, що тривожність сама по собі не є чинником розвитку дезадаптованості. Напевне, тривожність лише в комплексі з іншими психологічними проявами і властивостями особистості може посилити формування дезадаптованості підлітків, які перебувають в умовах навчальних закладів закритого типу.

Емпіричні дані, отримані за допомогою методики Р.Кеттелла підтвердили припущення про можливі прояви психологічних характеристик підлітків ЕГк із деформаціями в емоційній сфері. Відповідні дезадаптованості особистості психологічні характеристики виявилися у 30,9 % підлітків за фактором С («емоційна нестійкість»), у 36,9% – за фактором G («безпринципність», «відхилення від соціальних норм»), у 35,3%

– за фактором L («егоцентричність», «зарозумілість»), у 39,7% – за фактором М («можливі порушення стосунків в колективі»), у 26,5% – за фактором О («тривожність»), у 61,8% – за фактором Q3 («низький самоконтроль»), у 36% – за фактором Q4 («напруження»). Визначено, що спільними особистісними особливостями підліткової вибірки виявилися показники дезадаптованості за факторами С, G, Q3, Q4. Проте здебільшого вони проявилися в ЕГк ($\varphi=1,61$; $p\leq 0,05$). Виражені дезадаптуючі фактори здебільшого в однаковому співвідношенні проявляються як у хлопців, так і у дівчат. Значні розбіжності ($p\leq 0,01$) виявилися лише за фактором Q4: у 26,4% хлопців і 50% дівчат; за фактором О: у хлопців – 36,1% і 18,7% у дівчат; за фактором жорсткості (J): у хлопців – 31,9%, у дівчат 60,9%; за фактором експресивності (F): у хлопців – 16,7% , у дівчат – 32,8%.

З'ясовано, що вихованці з вираженими акцентуаціями характеру мають схильність до дезадаптивної поведінки, яка виражається в їх делінквентності. Якщо у КГк найбільшу представленість мають циклотимні (35%) і гіпертимні (32,4%) риси, то в ЕГк переважають поєднання домінуючих і акцентуєваних рис ($p\leq 0,0$): циклоїдних (46,3%), гіпергімних (24,3%), емотивних (22,8%), збудливих (35,3%), екзальтованих (32,4%). У хлопців як в ЕГк так і в КГк домінують циклоїдні – 38,9% в ЕГк і 36,7% у КГк й гіпергімні риси (25,7% і 25% відповідно). Але крім цих специфічних рис, у підлітків ЕГк виявлена більша кількість досліджуваних із акцентуаціями за демонстративним й тривожним типами (28,7% і 16,2% відповідно). У КГк із екзальтованими та збудливими рисами не зустрічається жоден досліджуваний. Знайдені позитивні кореляційні зв'язки ($p\leq 0,01$) між КД і застрягаемістю ($r=0,42$), емотивністю ($r=0,34$), екзальтованістю ($r=0,22$). Негативний кореляційний зв'язок між КД і тривожністю ($r=-0,28$) можна пояснити боязкістю, страхом перед очікуваним покаранням за делінквентну поведінку.

Аналіз психологічних факторів як можливих передумов дезадаптації досліджуваних дозволяє нам перейти до побудови типології дезадаптованих вихованців, які перебувають в умовах навчальних закладів закритого типу, відповідно до рівнів дезадаптованості та її диференціації за ступенями поглиблення та розповсюдження й часовими характеристиками. І рівень складають соціально адаптовані підлітки, які добре навчаються і поводять себе, не конфліктують, задоволені собою, життям та оточенням, активно себе проявляють. Цю групу склали 86,7% досліджуваних КГк. Рівень часткової дезадаптованості (II) представлений 13,3% підлітків КГк та 16,9% – ЕГк. Це підлітки, у яких дезадаптованість присутня епізодично. Її прояви ситуативні, поверхові, частіше в одній області поведінці, діяльності або взаємостосунках), що виражається

у випадках порушення дисципліни, навчальної неуспішності, конфліктах. Рівень тотальної дезадаптованості (III) представлений у 63,9% підлітків ЕГк. Дезадаптованість стійка, поширюється на різні області, порушуючи діяльність, поведінку і взаємостосунки. Таким підліткам притаманна грубість, конфліктність, недисциплінованість, відчуження. Рівень деструктивної дезадаптованості (IV) складають 19,2% підлітків ЕГк, у яких дезадаптованість глибока, стійка, яскраво виражена і зачіпає всі рівні функціонування особистості.

Визначено зростання у підлітків – від часткового до деструктивного рівня їх дезадаптованості – ступеня тяжкості вчинених правопорушень за жорстокістю та кількістю потерпілих (у групі підлітків ЕГк із IV рівнем дезадаптованості нерідкі випадки повторних агресивних суспільно небезпечних діянь, у т.ч. проти близьких). Дані, отримані на констатувальному етапі дослідження, були враховані при побудові особистісно-орієнтованої програми ресоціалізації підлітків в умовах навчальних закладів закритого типу.

Висновки і перспективи подальшого дослідження.

Застосування особистісно-орієнтованого підходу дозволило визначити частковий, тотальний та деструктивний рівні дезадаптованості вихованців, які перебувають в умовах навчальних закладів закритого типу, атакождиференціювати ці рівні за ступенями поглиблення, розповсюдження й часовими характеристиками. Деприваційний режим закладу соціальної реабілітації може спрощувати та нівелювати індивідуальний світогляд і актуалізувати проблеми адекватності-неадекватності психологічного світу особистості. Вихованцям притаманна детермінація власного «Я» особливостями когнітивного депресивного синдрому, що межує з девальвацією базових основних цінностей. У закладі закритого типу посилюється відчуття амбівалентності, а також існують умови для набуття несформованої Я-концепції, в результаті чого коливаються такі конструкти самоствердження як самоаналіз, самопізнання, самоконтроль.

Основними соціально-психологічними особливостями успішності ресоціалізації вихованців в умовах навчальних закладів закритого типу є зміни як індивідуально-типологічних (рівень розвитку інтелекту, наявність позитивних характерологічних рис) та особистісних (світогляд, рівень розвитку правосвідомості й моральних якостей, освіченість, рівень адаптованості) характеристик неповнолітніх, так й безпосередньо умов їхнього перебування у такому закладі (особливості організації навчально-виховного й трудового процесу, ставлення та вплив адміністрації закладу, особливості взаємин між вихованцями, підтримка зв'язків із близькими та рідними).

Перспективи подальшого дослідження полягають у вивченні чинників та психологічних механізмів, які визначають динаміку і спрямованість процесу ресоціалізації особистості відповідно до гендерного аспекту. Важливим напрямом подальших досліджень є вивчення особливостей умов і шляхів ресоціалізації осіб з особливими потребами.

Список використаних джерел

1. Бовть О. Б. Проблеми дослідження індивідуально-психологічних якостей особистості як віктимогенних чинників / О. Б. Бовть // Матеріали І Міжнар. наук.-практ. конф., 1-15 лист. 2004 р. – Т. 52 : Психологія. – Дн. : Наука і освіта, 2004. – С. 40–43.
2. Боришевський М. Й. Психологічні детермінанти особистісної саморегуляції поведінки / М. Й. Боришевський // Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні. 1992-2002 : Зб. наук. праць до 10-річчя АПН України. – Х. : ОВС, 2002. – Ч. 1. – С. 516–527.
3. Гарькавець С. О. Мотиваційна сфера особистості та правовий конформізм як прояв впливу соціальних утворень / С. О. Гарькавець // Теоретичні і прикладні проблеми психол. : Зб. наук. праць СНУ ім. В. Даля. – Луганськ : СНУ ім. В. Даля, 2005. – № 1 (9). – С. 71–79.
4. Гошовський Я.О. Парадигма генетичної психології: розвивальні та деприваційно-ресоціалізаційні аспекти / Я.О. Гошовський // Наукові записки Інституту психології імені Г.С. Костюка АПН України / за ред. акад. С.Д. Максименка. – К. : Міленіум, 2006. – Вип. 29. – С. 23–31.
5. Грись А. М. Деформація соціальної ідентичності як критерій дезадаптації особистості / А. М. Грись // Проблеми заг. та пед. психол. : Зб. наук. праць Ін-ту психол. ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка. – К. : Міленіум, 2007. – Т. IX. – Ч. 7. – С. 7–15.
6. Жигаренко І. Є. Особистісні особливості ув'язнених та їх вплив на процес адаптації до умов позбавлення волі / І. Є. Жигаренко // Актуальні проблеми психол. : Зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / За ред. С. Д. Максименка, М. Л. Смольсон. – К. : ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2010. – Т. 8. – Вип. 7. – С. 73–90.
7. Завацька Н. Є. Проблема соціалізації та соціальної адаптації особистості / Н. Є. Завацька // Вісник ЧДПУ ім. Т. Г. Шевченка : Зб. наук. праць у 2-х т. – Чернігів : ЧДПУ, 2006. – Вип. 41. – Т. 1. – С. 114–119. – (Серія «Психологічні науки»).
8. Кривоніс Т.Г. Теорія і практика особистісної психотерапії / Т.Г. Кривоніс. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2012. – 280 с.
9. Личко А. Е. Определение понятий «психопатии» и «акцентуации характера» / А. Е. Личко // Психология индивидуальных различий / Под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, В. Я. Романова. – [2-е изд.]. – М. : ЧеРо, 2000. – С. 288–318. – (Серия: Хрестоматия по психологии).
10. Львовчкін В.А. Концептуальні питання реформування кримінально-виконавчої системи України / В.А. Львовчкін // Проблеми пенітенціарної теорії та практики. – 2002. – № 7. – С. 3–13.

11. Максимова Н. Ю. Соціально-психологічні аспекти проблеми гуманізації судочинства та кримінально-виконавчої системи / Н. Ю. Максимова. – К. : ЗАТ «ВІПОЛ», 2005. – 100 с.
12. Синьов В. М. Педагогічні основи ресоціалізації злочинців / В. М. Синьов, Г. О. Радов, В. І. Кривуша, О. В. Беца. – К. : МП Леся, 1997. – 272 с.
13. Соціальна, педагогічна та психокорекційна робота з неповнолітніми, засудженими до покарань, непов'язаних із позбавленням волі: Методичний посібник з питань соціальної реабілітації у громаді неповнолітніх засуджених / Авт. упоряд.: Т.П. Авельцева, З.П. Бондаренко, Н.В. Зімівець, В.І. Лазаренко, В.П. Лютий, Н.Ю. Максимова, Т.П. Цюман; За наук. ред. І.Д. Зверєвої. – К. : Наук. світ, 2006.

Spysok vykorystanykh dzherel

1. Bovt' O. B. Problemi doslidzhennja individual'no-psihologichnih jakostej osobistosti jak viktimogennih chinnikov / O. B. Bovt' // Materiali I Mizhnar. nauk.-prakt. konf., 1-15 list. 2004 r. – T. 52 : Psihologija. – Dn. : Nauka i osvita, 2004. – S. 40–43.
2. Borishevs'kij M. J. Psihologichni determinanti osobistisnoi samoreguljacii povedinki / M. J. Borishevs'kij // Rozvitok pedagogichnoï i psihologichnoï nauk v Ukraïni. 1992-2002 : Zb. nauk. prac' do 10-richchja APN Ukraïni. – H. : OVS, 2002. – Ch. 1. – S. 516–527.
3. Gar'kavec' S. O. Motivacijna sfera osobistosti ta pravovij konformizm jak projav vplivu social'nih utvoren' / S. O. Gar'kavec' // Teoretichni i prikladni problemi psihol. : Zb. nauk. prac' SNU im. V. Dalja. – Lugans'k : SNU im. V. Dalja, 2005. – № 1 (9). – S. 71–79.
4. Goshovs'kij Ja.O. Paradigma genetichnoï psihologii: rozvival'ni ta deprivacijno-resocializacijni aspekti / Ja.O. Goshovs'kij // Naukovi zapiski Institutu psihologii imeni G.S. Kostjuka APN Ukraïni / za red. akad. S.D. Maksimenka. – K. : Milenium, 2006. – Vip. 29. – S. 23–31.
5. Gris' A. M. Deformacija social'noï identichnosti jak kriterij dezadaptacii osobistosti / A. M. Gris' // Problemi zag. ta ped. psihol. : Zb. nauk. prac' Intu psihol. im. G. S. Kostjuka APN Ukraïni / Za red. S. D. Maksimenka. – K. : Milenium, 2007. – T. IH. – Ch. 7. – S. 7–15.
6. Zhigareno I. Є. Osobistisni osoblivosti uv'jaznenih ta ih vpliv na proces adaptacii do umov pozbavlennja voli / I. Є. Zhigareno // Aktual'ni problemi psihol. : Zb. nauk. prac' Institutu psihologii im. G. S. Kostjuka NAPN Ukraïni / Za red. S. D. Maksimenka, M. L. Smul'son. – K. : DP «Inform.-analit. agentstvo», 2010. – T. 8. – Vip. 7. – S. 73-90.
7. Zavač'ka N. Є. Problema socializacii ta social'noï adaptacii osobistosti / N. Є. Zavač'ka // Visnik ChDPU im. T. G. Shevchenka : Zb. nauk. prac' u 2-h t. – Chernigiv : ChDPU, 2006. – Vip. 41. – T. 1. – S. 114–119. – (Serija «Psihologichni nauki»).
8. Krivonis T.G. Teorija i praktika osobistisnoï psihoterapii / T.G. Krivonis. – K. : Vidavnichij Dim «Slovo», 2012. – 280 s.
9. Lichko A. E. Opredelenie ponjatij «psihopatii» i «akcentuacii haraktera» / A. E. Lichko // Psihologija individual'nyh razlichij / Pod red. Ju. B. Gippenrejter,

- V. Ja. Romanova. – [2-e izd.]. – M. : CheRo, 2000. – S. 288–318. – (Serija: Hrestomatija po psihologii).
10. L'ovochkin V.A. Konceptual'ni pitannja reformuvannja kriminal'no-vikonavchoї sistemi Ukraini / V.A. L'ovochkin // Problemi penitenciarної teorії ta praktiki. – 2002. – № 7. – S. 3–13.
 11. Maksimova N. Ju. Social'no-psihologichni aspekti problemi gumanizacії sudochinstva ta kriminal'no-vikonavchoї sistemi / N. Ju. Maksimova. – K. : ZAT «VIPOL», 2005. – 100 s.
 12. Sin'ov V. M. Pedagogichni osnovi resocializacії zlochinciv / V. M. Sin'ov, G. O. Radov, V. I. Krivusha, O. V. Beca. – K. : MP Lesja, 1997. – 272 s.
 13. Social'na, pedagogichna ta psihokorekcijna robota z nepovnolitnimi, zasudzhenimi do pokaran', ne pov'jazanih iz pozbavlenjam voli : Metodichnij posibnik z pitan' social'noї reabilitacії u gromadi nepovnolitnih zasudzhenih / Avt. uporjad.: T.P. Avel'ceva, Z.P. Bondarenko, N.V. Zimivec', V.I. Lazarenko, V.P. Ljutij, N.Ju. Maksimova, T.P. Cjuman; Za nauk. red. I.D. Zverevoї. – K. : Nauk. svit, 2006.

Арнаутова В.В. Определение социально-психологических особенностей социализации воспитанников закрытых образовательных учреждений

В статье приведено обоснование методик эмпирического исследования, социально-психологическая характеристика выборки и процедуры исследования по определению социально-психологических особенностей ресоциализации воспитанников закрытых образовательных учреждений. Установлено, что применение личностно-ориентированного подхода позволило определить частичный, тотальный и деструктивный уровни дезадаптованности воспитанников, находящихся в закрытых учебных заведениях, а также дифференцировать эти уровни по степени проявления, распространения и временным характеристикам. Показано, что в заведении закрытого типа усиливается ощущение амбивалентности, а также существуют условия для приобретения несформированной Я-концепции, в результате чего колеблются такие конструкты самоутверждения как самоанализ, самопознание, самоконтроль.

Ключевые слова: *несовершеннолетние, закрытые образовательные учреждения, социализация, ресоциализация, асоциальное поведение, дезадаптированность, личностно-ориентированный подход, психологическая коррекция.*

Arnautova V.V. Determination of the socio-psychological characteristics of the socialization of pupils of educational institutions closed

This article describes the case of empirical research methods, social and psychological characteristics of the sampling procedures and studies to determine the socio-psychological characteristics of re-socialization of pupils of educational institutions closed. It was found that the use of student-centered approach allowed to define a partial, total and destructive levels dezadaptovanosti inmates held in closed institutions, as well as to differentiate these levels according to the degree of manifestation, distribution and temporal characteristics. It is shown that the institution of closed type is enhanced feeling of ambivalence, and there are conditions for the acquisition of unformed self-concept, resulting in a range of self-assertion constructs such as the self-awareness, self-knowledge, self-control.

Keywords: *teenagers, closed educational institutions, socialization, re-socialization, antisocial behavior, maladjustment, personality-oriented approach, psychological correction.*